

CD-AJÁNLÓ

Tankcsapda: Minden jót

PUHA JÓZSEF

Figyelemfelkeltés céljából bizonyára hatásosabb lenne, ha azzal kezdeném az ajánlót, amivel az egyik magyar kereskedelmi tévécsatorna az esti bulvárműsorát. Hogy Magyarországon érettségi tétel lett a Tankcsapda – de akkor ezt már a címbe is be kellett volna építenem. Szemfüles vagyok, a tévések gondolatmenete is világos előttem, mégis bedőltem a tartalomismertetésnek. Elképzeltem, hogy az irodalmi tételek között, Arany meg Kölcsey társaságában a Tankcsapda is helyet kapott. Persze nem erről volt szó, hanem – ahogy a bulvárbán már megszokhattunk – jelentős csúsztatásról, csupán egy Tankcsapda-rajongó tanárnő elemzte érettségire készülő nebulóival Lukács Laci szövegvilágát. Pontosan úgy, ahogyan Arany vagy Kölcsey műveit szokás.

Lehetségesnek tartom, hogy egyszer, sok-sok év múlva valóban érettségi tétel lesz a debreceni Tankcsapda. A zenészek közül Lukács szövegei a kor legkiválóbb leányomatai. Egyszerűek, mégis találóak. Különböző tartalmú mondatokat képes eggyé kovácsolni, és olyan – amúgy kézenfekvő – hasonlatokat használ, mint senki más. Úgy beszél politikáról, hogy közben nem politizál. Szóval volna mit elemezni. A szövegei az utóbbi években ugyan veszítettek az erejükből – számomra legalábbis már nem hatnak olyan bódító erővel, mint a kilencvenes években íródtak –, de lehet, ezek értékére, teljes mondanivalójára csak évek múltával jövünk rá. Jobban bele-

gondolva így volt ez a korábbiakkal is. A Tankcsapda szövegvilágát ugyanis, akárcsak a zenéjét, szokni kell. (Vagy inkább elemezni?)

A Tankcsapda első fellépése 1989. október 14-én Debrecenben volt, az Auróra vendégeként játszott. Néhány év leforgása alatt az ország vezető rockzenekarává vált, és pozícióját azóta is őrzi. Tavaly, augusztus 10-én, a Sziget Fesztivál minusz egyedik napján több mint harmincezer néző előtt adott születésnapi koncertet. A rajongótábor akkortájt már tükön ülve várta az új stúdiólemezt, a 2006-os, súlyos Mindenki vár valamit című album folytatását. Már ismertünk róla két felvételt. Az első, a Mire vagy kíváncsi a Valami Amerika második részének betétdalaként jelent meg 2008 végén. Az együttes repertoárjának fő vonalához képest jóval lagyabb, már-már popszerzeményről van szó – nyilván ilyen kellett a filmhez. (A lemezen rockosabb változatban csendül fel.) Júniusban látott napvilágot a készülő korongról a második felvétel, a Köszönet doktor, egy ingyenes programújság tankcsapdás különszámának maxi CD-vel kiegészített mellékleteként. Ez már tipikus Tankcsapda-szerzemény – nem csak azért, mert nincs benne semmi újdonság –, lenyűgöző dal, a civilizáció végét jósoló szöveggel. „Egyszer úgys felfalja majd ezt az egészet valami földön kívüli tenyészet.” Arról szól, hogy nem hagyhatjuk figyelmen kívül a körülöttünk zajló eseményeket. „Mert, aki nem lát egy fától egy erdőt, az a legjobb, ha a természet a táján dörömböl. Én se örömből faragom ezeket a faragatlan rímeket,

és ha kérsz, én adok a sörömből, de nem akarom látni a híreket. Hogy bombát dobna az arabokra, gyerekre szakadnak szét apró darabokra, vagy arccal a falnak éhen halnak. Közben meg annyi reklám megy a tévében, mintha a világ az utolsó évébe lépett volna, csak valahogy eddig senki nem szólt róla.” Végül szegről-végről mégis a struccpolitika győz, jön a doktor, aki a szörnyűségekre rokotot ír fel. Kiváló felvétel! Nem biztos, hogy a Mennyország Tourist vagy a Gyűrű össze a lepedőt nyomdokaiba lép, de a Tankcsapda státuszából kiindulva egy ideje már nem fontos, hogy a triónak mindenki által dúdolt slágerei legyenek.

A Minden jót című album az első fellépés húszéves évfordulóján, 2009. október 14-én került a boltokba. Folytatódik rajta a jubileum, a húsz év összegzése. A zenészek szövegi és zenei utalásokat helyeztek el a dalokban a pályafutásukból. A címadó felvétellel nem búcsút intenek, hanem megfigyelnek: minden rosszat, minden jót. Erős társadalomkritikájú szerzemény. „Arra való egy válság, hogy a nyomorultak lássák, a hitelből vett ásóikkal a saját sírjukat ássák.”

A CD első dala, a Csapda vagyunk a Tankcsapda-lemezek esetében szokatlan – a koncerteken viszont megszokott – intróval indul. Miután a zajban elhangzik a kettőnulla-nulla-kilenc, beindul a hamisítatlan tankcsapdás gépezet. „És a zenekar közben játszik tovább, ahogy annyiszor tette már ezen a sülyedő hajón.” Az üzenet egyértelmű, ez egy köszönőfelvétel. „Mi a csapda vagyunk, de a tankok

ti vagytok.” A nyugisabb Új nap vár az említett Gyűrű össze a lepedőt című sláger folytatása, helyzetjelentés arról, hogyan alakultak dolgaink. „A hüvelykujjam az égre mutat, a csizmámon vastag a por” – hangzik az 1992-es dalban. „A hüvelykujjam rég nem mutat az égre, a csizmámról is lekoppott már a por. Én hülye, még azt hittem, hogy majd csak eljön a vége, de ez mindig ugyanaz az út, ami volt akkor” – szól az újban. A Nincs fék (nincs félelem) címűben Johnny tér vissza a mocsokból, némi Star Wars-os utalással. „Egy éjszaka aztán felfedezte az erő sötétebbik

oldalát.” A korong a lassú, polgárpukkasztó szövegű Csak lazán című szerzeménnyel zárul. „Az egyik bolond, a másik részeg, a harmadik valami jehova, vagy mi. Tudja a fene, de félrebeszélnek, én nem megyek ma este sehova se.” Aztán jönnek a nyugtató szavak. „Lazán, csak kapaszkodj belém. Tartanod nincs mitől, mert én azért vagyok, hogy ővaljak téged az éle-ted tengerén.”

Az albumon az együttes szinte egész pályafutása visszaköszön, így a stílusa nem skatulyázható be. Mindenki megtalálja rajta a kedvenc korszakát idéző felvételt, a

kezdeti klubkoncertezéstől a stadionkoncertekig, legyen szó laza, pörgős rockról, modern rock and rollról vagy punkról. A tizenkét dal tökéletes egységet alkot. Laci énekstílusa sokat változik a lemezen – csakúgy, mint a korábbiakon –, nem egy esetben még a felvételeken belül is.

A Tankcsapda e koronggal újat nem hozott, csupán erősíti a pozícióját, közben a trónját senki sem veszélyezteti. (Idillikus állapot.) S hogy egy gondolat erejéig visszatérjek a bevezetőhöz: a zenekar pár lépéssel ismét közelebb került ahhoz, hogy egyszer érettségi tétel legyen.

KÖNYV A SZALONBAN

Western az őskorból

SZALAY ZOLTÁN

Az elmúlt év egyik legnagyobb magyar könyvszenzációjaként fogadták az amerikai kultuszszász, Cormac McCarthy *Véres délkörök avagy vörös alkony a nyugati égen* című regényének az eredeti megjelenése után negyedszázaddal napvilágot látó magyar fordítását. A kritika lelkesedve rajongta körül a regényt, mely talán sosem ért volna el hozzánk, ha nem vetül rá az Oscar-díj fénye a szerző egy másik művére, a *Nem vénnek való vidék* című regényre, melynek filmadaptációja nálunk is ismertté tette McCarthy nevét. Akadtak ugyan fanyalgó hangok is a *Véres délkörök* kapcsolatban (Rác I. Péter egyenesen „hót unalmas regény”-nek titulálta a litera.hu-n megjelent recenziójában), túlnyomórészt azonban elismeréssel szóltak róla a kritikusok. Befogadása az első, fel-színes pillantásra nem tűnik olyan komoly feladatnak, a látszat azonban csalóka: nem egy híg indiánregénnyel vagy egy olcsó westernnel van dolgunk: megjelennek ugyan ezek a műfajok is a szövegben, de Cormac McCarthy gyökeresen szakít minden klisével, amely ezekhez a műfajokhoz kötődik.

A *Véres délkörök* rágós regényanyaga a western, a horror s a hőseposz egyedi keveréke. Nem afféle kényelmes vasárnap délutáni olvasmány: ennyire komor alkotás valószínűleg kevés akad a kortárs világirodalomban. Bibliai nyelven megírt, „kifordított” szent szöveg egyisten és erkölcs nélküli világról. Kíméletlenül pontos tudósítás a ci-

vilizáció előtti időkben, netán végtelenül sötét posztapokaliptikus látomás? Tulajdonképpen mindkettő lehetne. Adott egy kamaszfű (a „gyerek”), aki bejárja a poklok poklát, annak a Glanton nevű banditának a szabadcsapatában szolgálva, aki skalpvadászokat gyűjt maga köré, a könnyű meggazdagodás reményében. Adott továbbá egy Holden bíró nevű démonikus lény, aki szép lassan kiszorítja a főszerepből a gyereket, hogy a végére teljesen magáévá tegye a teljes regényteret. Ehhez jön még az engesztelhetetlen mexikói és texasi sivatag, ahol az emberiesség afféle üres akadémikus fogalommal sorvad. A regény legnagyobb része tulajdonképpen tájleírásokból áll: ezen a helyen lélek és táj eggyé csiszolódik. A burjánzó leírások olykor-olykor már dagályosnak, túlrítnak tetszenek, de mindez a szándékosan körülményeskedő nyelvezet miatt van így. A szerző egyfolytában incselkedik a giccsel, hiszen már a fellengzős regény cím is meglehetősen hatásos. A kíméletlen következetességgel végigvitt, „brutális szakralitás” azonban feloldja a giccsel, hiszen ez a nyelv nem korlátozódik a fenyegető, borongós naplemente keltette borzongatás sablonjaira, hanem sokkal mélyebbre megy.

Körülbelül az őskorig. Glanton, a skalpvadász csapat vezére egyetlen lény iránt érez kötődést, az pedig egy hozzácsapódott, nyomorult kutya. Az elgyötört szabadcsapatot a kietlen sivatagban vezető Glanton a sarkában liheg ebbel a domesztikációval a civilizáció fe-

lé teendő első lépcsőfok előtt álló emberelődöt jeleníti meg. S a regény központi gondolata, a háború mindenütt jelenlévő és mindent uraló természetéről, a megmaradásért folytatott, mindent átható nyers konfliktusról szintén a civili-

zált társadalmak kialakulása előtti időkbe repíti vissza az olvasót. Az egyik legfontosabb fejezetben, a tizenhetedikben Holden bíró kifejti nézeteit a háborúról, annak mindenhatóságáról: „Éppen ezért minden játékok játéka a háború

mert végső soron nem más mint a létezés egységének a kikényszerítése. A háború maga az isten.” (405.) Másról a főhős gyereket „a háború embertestet öltő anyafarkasának bűzhödt kölykeként” (93.) jellemzi a bibliai hangú, harmadik személyű narrátor.

Mivel az eposz tulajdonképpen a háború műfaja, kézenfekvő a regényhez való közelsége. Az eposzi elemek számos ponton megjelennek, elég csak a véres öldöklést rendező komancs indiánok bizarurl színes seregének enumerációjára vagy Glantonnak egy antik hős bukását idéző kivégzésére gondolnunk. Az egyetlen, ami hiányzik ebből a nyomasztó eposzból: az isteni közbeavatkozás. Van azonban helyette ördögi.

Holden bíró alakja minden más szereplőt elhomályosítja, a szerző tudatosan építgeti a karaktert szélsőségesen sátánira: egy terebélyes testű, teljesen szörten férfi („mint egy óriáscsecsemő”), aki általában anyaszült meztelenül jár-kelet a sivatagban, akár egy rémes jelenés, ördögi okos, s minden megfigyelését egy noteszbe jegyzi fel. Egy olyan szélsőséges olvasat sem kizárt, mely szerint maga a sátáni Holden bíró meséli el a gyerek történetét, hiszen az ő lényé felel meg leginkább a regény vesztettség hangulatának. A befejezés pedig a bíró diadaltánca: ahogy pucéran ropja egy ócska le-buj részeg vendégei között, nekünk a hangulatban, nyelvben és világlátásban ehhez a szöveghez a magyar irodalomból talán legközelebb álló *Sátántangó* című re-

gény juthat eszünkbe (mellesleg a két könyv ugyanabban az évben, 1985-ben jelent meg).

A rengeteg vérontás, az öles legkülönbözőbb módok, a kegyetlenség legválogatosabb arcai. Mindez néha már az unalomig futtatva. A cselekmény nem nevezhető különösebben változatosnak: a skalpvadászok, akik az indián skalpokért cserébe kapnak fizetséget megbízóiktól, vonulnak a sivatagban, felrúgnak minden írott és íratlan szabályt, hogy aztán válogatás nélkül gyilkoljanak, indiánt, mexikóit, négert, fehéret, s végül, már jócskán megfogyatkozva, egymással kerülnek szembe. Ki győzhet egy ilyen végzetes kimenetelű csatában? Egyedül maga a háború szelleme, melynek földi helytartója Holden bíró.

Cormac McCarthy alaposan meggyötöri az olvasót. Központozás nélküli, szenttelen mondatai olyan hűvös monotoníával zakatolnak végig több mint ötszáz oldalra, akár egy vágóhíd kérlelhetetlen mechanikája. A központozás hiánya nem céltalan: a bizarrul összeolvadó, gyakran oldalakon át indázó mondatok száraz csattogása olyan atmoszférát teremt, akár a szövegben többször felbukkanó gömbvillámok bizarr cikázása. Bart István mesteri fordítását pedig számos kritikus méltatta már, de mi sem felejthetjük ki: a pokoli gépezet magyarul is hibátlanul működik.

(Cormac McCarthy: *Véres délkörök avagy vörös alkony a nyugati égen*. Budapest, Magvető, 2009, 544 oldal)

